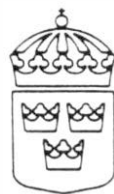

Motion till riksdagen

1986/87:Ub42

Björn Körlof m. fl. (m, fp)

Forskning (prop. 1986/87:80)

Mot.
1986/87
Ub42—45

Med över 2 miljoner utövare och ca 400 000 ledare är idrottsrörelsen Sveriges största folkrörelse. Samtliga riksdagspartier har också i sina politiska program redovisat vikten av satsningar på idrotten.

För att utveckla idrotten är forskning ett viktigt instrument. I dagsläget är förhållandet för idrottsforskning i Sverige inte särskilt goda. En strukturerad idrottsforskning knuten till utbildning inom idrott saknas för närvarande i Sverige.

Förutom behovet av att utforska människokroppens möjligheter att utföra extrema prestationer föreligger ett starkt behov av ökade kunskaper inom så vitt skilda områden som skatter och ekonomiska transaktioner, doping, nya material och läktarvård.

Och samtidigt som elitidrotten erhåller omfattande stöd från samhället, bl. a. av det skälet att det utgör en inspirationskälla för många motionerande, är det känt att det bland experterna tvistas om det finns hållbara vetenskapliga belägg för att motion kan förebygga sjukdomar.

Mot denna bakgrund bör idrotten ges ökade resurser för forskning genom att ett centrum för tillämpad idrottsforskning inrättas och vars uppgifter också skall vara att förse idrotten med kvalificerade instruktörer/tränare samt svara för test och uppföljningsresultat av idrottsutövare. (Se bil. PM Idrottsvetenskapligt institut och Instruktör/Tränarutbildning vid högskolan i Falun/Borlänge, samt PM Högskolan Falun/Borlänge 1986-11-27).

I regeringens proposition 1986/87:80 om forskning betonas också att områden, som mycket nära berör idrott och motion, måste uppmärksammas mera: således heter det "att kompetens måste byggas upp vad gäller omvårdnad, hälsopolitik, epidemiologi och samhällsmedicin" (s. 27); vidare att behovet av forskning inom idrottsmedicinen är stort (bil. 6 s. 86).

Idrottsrörelsen har också i ett uttalande vid 1986 års riksidrottsmöte givit uttryck för samma behov då det beslöts att uppdra åt riksidrottsstyrelsen att på lämpligt sätt aktualisera frågan om inrättande av en idrottshögskola.

Bakgrunden till riksidrottsmötets uttalande står delvis att finna i att Sverige till skillnad mot många andra länder saknar en egen akademisk institution för idrott och motion.

Det bör uppmärksammas att GIH-utbildningarna i Stockholm och Örebro fyller behovet av *lärare i idrott i skolsystemet*, och att den speciella idrottslärlarlinjen vid GIH i Stockholm endast ger en bas för arbete inom idrotten som utbildningskonsulenter och administratörer inom idrotts- och fritidssektorn.

Vad som länge har varit utmärkande för utvecklingen av idrotten internationellt är att speciella idrottsinstitut har etablerats med primärt syfte att fungera som test- och uppföljningscentrum samtidigt som de är forsknings- och utvecklingscentrum för idrotten.

Europas östländer var först med att slå in på vägen med speciella idrottsinstitut. Inriktningen har där varit och är att fungera som träningscentrum med uppföljning av eliten medan forskning ej haft någon framträdande plats. I övriga Europa finns liknande efterföljare i t. ex. Italien och Frankrike. I Västtyskland ser man samma utveckling men där genomförs också en omfattande forskningsuppbyggnad. I USA fungerar många universitet som tränings- och utvecklingscentrum för elitidrotten. Parallellt med detta etableras nu speciella fristående forskningscentrum med pengar från bl. a. den nationella olympiska kommittén. Samma förhållande gäller f. ö. i Canada. Den största satsningen inom detta fält görs för närvarande i Australien. I Canberra har under de senaste fem åren byggts upp idrottsanläggningar som skall tjäna som träningscentrum för ett mycket stort antal idrottsgrenar. I dessa byggnader är faciliteter för test av idrottsutövare och lokaler för forskning integrerade. Dimensioneringen och uppläggningsen är sådan att någon motsvarighet knappast finns i den övriga världen. Den samlade satsningen i Australien blir nu än större då den följs upp i landets delstater. Inte bara i Perth utan även i Melbourne, Sydney, Newcastle och Brisbane planeras eller byggs regionala centra ofta med inriktning mot någon/några specialidrotter och/eller forskningsuppgifter. Den centrala anläggningen i Canberra är ej del av eller knuten till något universitet eller motsvarande medan de regionala centrum utvecklas som del av existerande universitet eller "college".

I Finland och Norge har under de sista 20 åren utbildningen i idrott omstrukturerats. I Norge valdes att etablera en självständig högskola med kompetens att erbjuda alla inriktningar och nivåer av utbildning inklusive doktorsexamen i idrott. I teori liksom i praktiska fack finns professorer. I Finland valdes att inrätta en fakultet för idrott och hälsa i det nystartade universitetet i Jyväskylä. I uppläggningsen för övrigt finns flera likheter med idrotthögskolan i Oslo både vad gäller de utbildningsvägar som erbjuds och de examina som kan tas.

Ovanstående sammanfattning av professorn i fysiologi Bengt Saltin, ger perspektiv på hur utvecklingen är i de länder som Sverige i många avseenden brukar jämföra sig med. Saltin konstaterar också att utbildningen i idrott i Sverige är på en formell nivå som måste anses ligga under vad som finns i åtskilliga länder. att studieinriktningar som siktar mot arbetsuppgifter som administratörer, utbildningsledare eller tränare inom idrotten saknas eller är begränsade.

Vidare anger Saltin att kvalificerad uppföljning av idrottsutövare i Sverige är ytterst begränsad både för testning och forskning. I sammanhanget påpekar Saltin också att någon forskningsmiljö för idrotten inte finns här i landet då resurserna är splittrade — idrotten är ett område som kräver tvärfacklig bas och samarbete.

Mot bakgrund av ovanstående hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av att ett tvärvetenskapligt institut för idrotten kommer till stånd.

Stockholm den 11 mars 1987

Björn Körlof (m)

Lars De Geer (fp)

Margareta Gard (m)

Bilaga

Högskola — Institut — "Groddföretagsverksamhet" — exempel för industriell expansion

En av högskolan i Falun/Borlänge tillsatt arbetsgrupp har föreslagit att ett Idrottsvetenskapligt institut bör inrättas på Lugnet i Falun (se professor Bengt Saltins PM Idrottsvetenskapligt institut och Instruktor/Tränarutbildning vid högskolan i Falun/Borlänne). Med institutet som grund skulle förutsättningar föreligga för ett samarbete högskola-institut-näringsliv som skulle ge positiva sysselsättningseffekter inom en s. k. framtidsbransch — biomedicinsk teknik.

A. Högskolan som resurs för regional utveckling

Under de senaste decennierna har högskolan/universiteten tilldelats ett antal nya uppgifter. Den traditionella rollen att ge akademisk utbildning för i huvudsak offentliga tjänster, är numera bara en, om än fortfarande mycket omfattande, del bland högskolans/universitetens verksamhetsgrenar. Efter en omfattande dialog mellan näringslivets organisationer och högskolan/universiteten finns nu såväl etablerade akademiska grundutbildningar som fort- och vidareutbildningar med inriktning mot enskilt och offentligt näringsliv. Nytt i utvecklingen är att högskolans/universitetens forsknings- och utvecklings (FoU) resurser, ägnats ett ökat intresse.

Allt eftersom det vuxit fram en i de närmaste fullständigt politisk enighet om att svensk industri måste expandera och att denna expansion måste baseras på ett högt teknologiskt kunnande har detta samspel mellan näringslivets organisationer och högskolan/universiteten fått en allt större betydelse. I Styrelsen för Teknisk Utvecklings (STU:s) anslagsframställning för 1987/88 "Perspektiv 1986" sägst. o. m. att "teknikpolitiken framstår allt tydligare som *ett utslagsgivande instrument* (min kurs.) för att främja överordnade mål som ekonomisk tillväxt, full sysselsättning, balans i handeln med omvärlden och regional utveckling" (s. 5).

Ett av de mest uppmärksammade inslagen under senaste tid vad gäller samverkan mellan högskola/universitet och näringslivets organisationer är etablerandet av s. k. forskarbyar. Vägledande vid etablerandet av forskarbyar har oftast varit regionala/lokala ambitioner att utveckla industri och

sysselsättning. Förebilderna till "byarna" har här hämtats från USA och Storbritannien. Syftet med forskarbyarna är att underlätta kontakterna mellan högskolans/universitetens forskare/lärare och näringslivets organisationer. Via olika former av bolags- och stiftelsekonstruktioner är så högskolan/universitetet medintressenter i de faciliteter som konstituerar forskarbyarna. Det finns också sådana bolags- och stiftelsekonstruktioner som innebär att högskolan/universitetet medverkar finansiellt i utvecklingen och exploateringen av en idé som harsitt utsprung från högskolans/universitetets forskning — den allmänna benämningen på detta är "groddföretagsverksamhet". Således till sin myndighetsroll som förmedlare av utbildning och forskning har nu högskolan/universitetet också övergått till att bli en intressent i kommersiell verksamhet.

B. Idrottsvetenskapligt institut — ett samverkansorgan för högskola— idrott—näringslivets organisationer

Som inledningsvis berörts har styrelsen för högskolan i Falun/Borlänge tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att undersöka förutsättningarna att etablera en elittränarutbildning i Falun (Lugnet). Professor Bengt Saltin som knutits till arbetsgruppen har i sin tidigare omnämnda PM framhållit att för att högskolan skall kunna ge en adekvat tränarutbildning måste också FoU-verksamhet bedrivas i anslutning till utbildningen. Saltin föreslår således att ett Idrottsvetenskapligt institut inrättas på Lugnet i Falun. Institutet skall förutom *teoriundervisning* också svara för *test- och uppföljningsverksamhet* av elitidrottare samt fungera som ett centrum för *tillämpad idrottsforskning*.

Det idrottsvetenskapliga institutet skall ha till uppgift att ge *utbildning*

- med primärt mål att förse idrotten med kvalificerade tränare
- med sådan bredd i valmöjligheterna för de studerande att möjlighet finns för anställning i kommun, landsting och företag med ansvar för hälso-/friskvårdsfrågor
- för att tillgodose försvarets behov av kvalificerad personal inom nämnda fält

Forskningsuppgifterna för institutet kommer att vara mångfaldiga men några av de områden som redovisats är

- värdering av prestationsförmåga
- barn och ungdomars muskulära och metaboliska utveckling, betydelsen av fysisk aktivitet, träning och tävling
- idrott som fritidsaktivitet, vem väljer idrott? vem slutar med idrott?
- utveckling och inläring av teknik (gång, löpning, simning och skidåkning)
- hjärtfunktion vid träning och tävling

Det Idrottsvetenskapliga institutet förutsättes inrymma kompetens som också har direkt relevans för andra avnämare än idrotten. En sådan är exempelvis försvaret, som visserligen har en egen avdelning inom FOA med ansvar för liknande uppgifter, men där det nu planerade institutet kan bli ett komplement. Ett gränsområde där både utbildningen och forskning-

en vid enheten kan bli av betydelse är i landstingets och företagens arbete med frisk- och hälsovårdsfrågor (arbetsmedicin och fysiologi).

Ett för institutet naturligt verksamhetsområde skulle också inriktas mot vad som går under benämningen biomedicinsk teknik. Begreppet biomedicinsk teknik innefattar medicinsk teknik, läkemedelsteknik, handikapptechnik samt sjukhus- och vårdteknik. Institutet skulle genom ett samarbete med näringslivets organisationer tjäna som en s. k. forskarby, för att exempelvis utveckla system för olika typer av diagnostik, idrottskydd, idrottsutrustning m. m.

Genom en sådan mobilisering av kunskapsresurser som etablerandet av ett idrottsvetenskapligt institut skulle innebära ges förutsättningar för att innovationsförmågan hos företag inom branschen ökar och att deras konkurrenskraft kan förstärkas. Högskolan blir en katalysator och stimulans för den regionala utvecklingen, samtidigt som den kan finna en väg att tillförsäkra sig stöd för egen tillväxt.

C. *Biomedicinsk teknik – ett expansionsområde*

Biomedicinsk teknik har i olika sammanhang utpekats som ett framtida svenskt expansionsområde. Enligt STU (STU-information 571-1986) kommer en utveckling inom det biomedicinska området att "stärka möjligheterna att tillgodose inhemska behov, ge upphov till ökad export av varor och tjänster, samt skapa ny sysselsättning i en framtidsbransch". (s. 17)

Enligt STU kommer Hälso- och sjukvårdssektorn "de närmaste decennierna att genomgå en omfattande strukturell förändring där medicinsk vetenskap i kombination med ny teknik får stor betydelse." Visserligen konstateras det att "det allmänna ekonomiska läget utgör generellt en återhållande kraft på de offentliga hälso- och sjukvårdsutgifterna." Men att "detta kommer troligen i första hand att drabba personalintensiva verksamheter mer än nya kvalificerade metoder och utrustningar, som därtill kan vara personalbesparande." Vidare påpekas det att "inte minst i USA pågår en omfattande decentralisering, specialisering och privatisering av vården, men också ett kraftigt ökat intresse kring förebyggande vård. Dessa tendenser förväntas få ökad betydelse bl. a. genom att konsumenterna i ökad omfattning själva kommer att kunna diagnostisera sjukdomar och ställa krav på behandling. Trycket på hälso- och sjukvårdssektorn kommer också att öka då de stora barnkullarna från 1940- och 1950-talet kommer in i sjukdomsåldern, med hjärt- och kärlsjukdomar, cancer m. m. Ur industriell synvinkel är således hälso- och sjukvårdsområdet en av de mest intressanta tillväxtmarknaderna." (STU-info 571 1986 s. 1 och 9)

Mot den i ovanstående tecknade bakgrunden har STU lagt ett industriellt utvecklingsprogram inom det biomedicinska området som tar sikte på att (s. 36 *ibid*)

- skapa effektiv samverkan kring kvalificerade projekt i gränssytan mellan medicin och övriga vetenskaper
- skapa ny industriell verksamhet och sysselsättning
- ta fram nya produkter, metoder och system för sjukvården
- skapa en plattform för långsiktig tillväxt av den biomedicinska industrin

STU finner "det naturligt att landsting och kommuner intresserar sig för FoU-investeringar inom det biomedicinskt tekniska området mot bakgrund av de kostnadsbesparingar, effektiviseringar och nya diagnos- och behandlingsmöjligheter som kan förväntas." STU konstaterar också att sjukhusen utgör en "dold" kompetens resurs för regional industriförnyelse. Vidare påpekas att "några landsting och kommuner har redan uppmärksammat detta och initierat forskningscentra och/eller nära samarbeten med de tekniska högskolorna. Syftet med dessa samarbetsprogram kan vara att:

- tillvarata och utveckla kompetens för utveckling av produkter och system för svensk sjukvård och industri
- genomföra FoU-projekt, som initierats utifrån sjukhusens behov och personalens kompetens
- utarbeta kravspecifikationer i samråd med andra bl. a. som underlag för teknisk upphandling
- stödja arbetstagarinitierade projekt
- allmänt fungera som en rådgivare och kontaktskapande FoU-resurs mellan sjukvård och industri

STU utlovar också ett aktivt stöd för tillskapande av sådana regionala FoU-program. (STU-info 571-1986 bil. 1)

D. Etablering av ett idrottsvetenskapligt institut

I sin PM "Idrottsvetenskapligt institut..." har professor Saltin påpekat att en etablering av ett idrottsvetenskapligt institut är avgörande för att högskolan i Falun/Borlänge skall kunna ge en instruktör/tränarutbildning ett innehåll och svensk idrott den service och utvecklingsresurs som idag saknas. Detta kan realiseras genom att högskolan avsätter personal som vid sidan av utbildning också får möjlighet att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete. Inom flera områden som psykologi/pedagogik, data/elektronik har högskolan i Falun/Borlänge i dag personer med god kompetens. Men även på Falu lasarett finns personer med kompetens att bedriva forskningsarbete. Det är därför också av vikt att Kopparbergs läns landsting avsätter personella resurser dels för medicinsk serviceverksamhet, dels för utvecklings- och forskningsarbete. Detta skulle inte enbart gälla läkargruppen, utan även sjukgymnaster, sjuksköterskor och laboratorieassistenter skulle komma ifråga för arbetsuppgifter vid institutet.

Med beaktande av att högskolan endast tilldelas statliga medel för att bedriva utbildning (och för utbildningen nödvändiga lokaliteter) måste en eventuell etablering av ett idrottsvetenskapligt institut på Lugnet, med de verksamheter som antytts ovan, komma att bli avhängigt av Falu kommuns och landstingets ambitioner inom området.

E. Tidsplan för etablerandet av ett idrottsvetenskapligt institut

Tidsplanen avseende instruktör/tränarutbildningen vid det idrottsvetenskapliga institutet är att den skall starta hösten 1987 med enstaka kurser för idrotter med liknande intressen och behov. Dock kan inte en sådan utbildning starta med mindre än att det idrottsvetenskapliga institutet har börjat

etableras. En gradvis uppbyggnad av undervisningen sker därefter och institutet utvecklas inklusive FoU-enheten, för att vara helt utbyggd i början av 1990-talet.

Mot. 1986/87
Ub42

Idrottsvetenskapligt institut och Instruktor/Tränarutbildning vid högskolan i Falun/Borlänge

I. BAKGRUND

Sverige:

Vill man bli idrottslärare och tjänstgöra i skolan är utbildningsvägen given. GIH i Stockholm och Örebro ger den utbildning som ger formell kompetens. Under senare år har utbildningen utvecklats, bl. a. kommer den nu att vara treårig från att tidigare ha varit tvåårig, vidare kan den ingå i en tvåämneskombination. Vid GIH i Stockholm finns även en speciell idrottslärarlinje, inriktad mot anställning inom idrottsrörelsen.

Vid sidan av utbildningen vid GIH (Stockholm/Örebro) finns på några högskolor lokala linjer omfattande 60–100 poäng, vilka ger fördjupad insikt i delar av det som ryms inom begreppet idrott. Vid högskolorna i Halmstad och Umeå är inriktningen pedagogik och i Gävle friskvård.

På folkhögskolenivå erbjuds kortare (vecka—månader) och längre (upp till ett år) kurser som är idrottsrelaterade. Bosöns folkhögskola är den viktigaste, och efter hand har åtskilliga elever genomgått den längre utbildningen. Även om den inte direkt är avsedd som en yrkesutbildning så ger den arbete inom idrotten och fritidssektorn. Andra folkhögskolor ger liknande kurser om än något mer specialiserade. Exempel är folkhögskolan i Lillsved (gymnastik), Stensund (frisksport), Hålland och Stenungsund (friskvård).

Norden:

Det mest iögonfallande när jämförelse görs med andra nordiska länder och deras uppläggning av utbildning för tjänst i skolan som idrottslärare eller inom idrotten är att den är så olika. Situationen är faktiskt den att inget nordiskt land valt samma struktur.

I Finland och Norge har under de sista 20 åren utbildningen i idrott omstrukturerats. I Norge valdes att etablera en *självständig högskola* med kompetens att erbjuda alla inriktningar och nivåer av utbildning inklusive doktorsexamen i idrott. I teori liksom i praktiska fack finns professorer. I Finland valdes att inrätta en *fakultet för idrott och hälsa* i det nystartade universitetet i Jyväskylä. I uppläggningsen för övrigt finns flera likheter med idrotts högskolan i Oslo både vad gäller de utbildningsvägar som erbjuds och de examina som kan tas.

I Danmark finns utbildning i idrott vid *Köpenhamns och Odense* universitet (naturvetenskaplig resp. medicinsk fakultet). Vid båda lärosätena är utbildningen inriktad mot att bli lärare vid gymnasieskolan och man måste alltid ha två ämnen i sin examen. Ett av dessa skall läsas som "huvudfag" vilket tar två—(tre) år av en sammanlagd studietid om 6 år. "Huvudfag"

studiet är en fördjupning i hur människan fungerar under arbete. Ett forskningsarbete skall utföras, till vilket åtgår nära hälften av de två åren. Idrottsundervisning i folkskolans klass 1—9 (10) svarar klassläraren för. Utbildningen i idrott på seminarierna är i många avseenden förträfflig.

Övriga världen:

Utän att i detalj presentera hur utbildningen i idrott är strukturerad så kan det vara värt att påpeka att alla de modeller vi ser i Norden kan återfinnas i Europa, Nordamerika och Australien. Vanligast är en modell som i Finland (fakultet eller motsvarande inom ett universitet) eller Norge (högskola med "status" som universitet) men att driva idrottsutbildning på "collegenivå" som i Sverige förekommer också, bl. a. England och Australien.

Ett utmärkande inslag i utvecklingen inom idrotten i världen är att speciella idrottsinstitut etableras med primärt mål att fungera som test och uppföljningscentra för elitidrotten samtidigt som de är forsknings- och utvecklingscentra för idrotten.

Europas östländer var först med att slå in på vägen med speciella idrottsinstitut. Inriktningen har där varit och är att fungera som träningscentra med uppföljning av eliten medan forskning ej haft någon framträdande plats. I övriga Europa finns liknande efterföljare i t. ex. Italien och Frankrike. I Västtyskland ser man samma utveckling, men där genomförs också en omfattande forskningsuppbyggnad. I USA fungerar många universitet som tränings- och utvecklingscentrum för elitidrotten. Parallellt med detta etableras nu speciella fristående forskningscentra med pengar från bl. a. den nationella olympiska kommittén. Den största satsningen inom detta fält görs för närvarande i Australien. I Canberra har under de senaste fem åren byggts upp idrottsanläggningar som skall tjäna som träningscentra för ett mycket stort antal idrottsgrenar. I dessa byggnader är faciliteter för test av idrottsutövare och lokaler för forskning integrerade. Dimensioneringen och upplägningen är sådan att någon motsvarighet knappast finns i den övriga världen. Den samlade satsningen i Australien blir nu än större då den följs upp i landets delstater. Inte bara i Perth utan även i Melbourne, Sydney, Newcastle och Brisbane planeras eller byggs regionala centra ofta med inriktning mot någon/några specialidrotter och/eller forskningsuppgifter. Den centrala anläggningen i Canberra är ej del av eller knuten till något universitet eller motsvarande medan de regionala centra utvecklas som del av existerande universitet eller "college".

Sverige i jämförelse med omvärlden:

Ovanstående resumé har gjorts för att ge perspektiv på hur utvecklingen är i de länder som Sverige i många avseenden brukar jämföra sig med. Först kan konstateras att utbildningen i idrott i Sverige är på en formell nivå som måste anses ligga under vad som finns i åtskilliga länder. Möjligheterna till olika studieinriktningar som siktar mot arbetsuppgifter som administratörer, utbildningsledare eller tränare inom idrotten saknas eller är begränsade. Ett problem är att fördjupning av studier i idrott bjuder sig ej lätt.

Idrottsläroslinjen vid GIH i Stockholm skall ge kompetens till att fungera som lärare i skolan varför i utbildningen det endast kan avsättas begränsad tid till en speciell idrottsgren.

När det gäller kvalificerad uppföljning av elitidrottsutövare i Sverige är det ytterst begränsade möjligheter för både testning och forskning. Resurserna vid GIH i Stockholm är dimensionerade för undervisning och kan ej klara någon "service"-funktion. Den forskning som bedrivs är kvalitativt mycket god. Inriktningen är primärt inom teoribildningen, vilket gör att den mer tillämpade forskningen är begränsad. (Riksidrottsförbundets forskningsassistent utgör dock en viktig resurs.) Organisationsformen vid GIH i Stockholm underlättar ej heller för tvärfacklig forskning. Den biologiska delen av forskningen är lokaliserad till fysiologinstititionen som formellt tillhör Karolinska institutet men geografiskt är placerad vid GIH. Den akademiska ställningen i beteendevetenskap vilken inrättades på bekostnad av IFR, idrottens forskningsråd, har nu övertagits av Lärarhögskolan i Stockholm. Under tillsättning är en professur i idrottsmedicin (donationsmedel) vid Karolinska institutet med placering vid den ortoped-kirurgiska kliniken på Karolinska sjukhuset. Sammantaget ger detta en mycket splittrad forskningsresurs för idrotten — ett fält så beroende av en tvärfacklig bas och samarbete.

Parallellt med utvecklingen i Stockholm har ett intressant initiativ tagits i Linköping där landstinget tillsammans med universitetet inrättat en idrotts- och motionsenhet (IME), vilken är en del av den ortopedkirurgiska kliniken. Förutom kvalitativt mycket god ortoped-kirurgisk behandling så inriktas verksamheten primärt på service och forskning med skadeförebyggande åtgärder och effektiv rehabilitering i fokus.

Sammanfattning:

Riksidrottsförbundet och specialidrottsförbunden har en utbildningsverksamhet som vad gäller omfattning och kvalitet är god. Speciellt om folkhögskolornas verksamhet inräknas, så fylls behovet av frivilliga ledare inom idrotten.

Utbildningen vid GIH i Stockholm och Örebro fyller behovet av lärare i idrott i skolsystemet. Den speciella idrottsläroslinjen vid GIH i Stockholm ger en bas för arbete inom idrotten som utbildningskonsulenter och som administratörer inom idrotts- och fritidssektorn. Därmed måste konstateras att:

möjligheterna till uppföljning (psykiskt-/fysiskt-medicinskt) av idrottsutövare är ytterst begränsad i Sverige

tillämpad forskning inom idrotten är begränsad och struktureringen av befintliga resurser för idrottsforskning underlättar ej för tvärvetenskapliga projekt

utbildning av instruktörer/tränare på kvalificerad nivå saknas helt i Sverige

Förslag:

Mot denna bakgrund föreslås att

dels vid högskolan i Falun/Borlänge dels inrättas en utbildning med primärt mål att förse idrotten med kvalificerade instruktörer/tränare, dels upprättas ett idrottsvetenskapligt institut

en viss bredd i valmöjligheterna i senare delen av studierna skapas så att utbildningen kan ge en bas för anställning i kommun, landsting och företag med ansvar för hälso-/friskvårdsfrågor

Försvarets behov av kvalificerad personal inom nämnda fält kan tillgodoses.

Det idrottsvetenskapliga institutet byggs upp tvärvetenskapligt. Det dimensioneras så att det förutom teoriundervisning också kan svara för test och uppföljningsverksamhet av elitidrottsutövare samt fungera som ett centrum för tillämpad idrottsforskning.

II. STOMPLAN FÖR INSTRUKTÖR/TRÄNARUTBILDNING

Termin 1—3: obligatorisk bas

Ämne	Omfattning
Samhällsvetenskap — Ekonomi	10 poäng
Datakunskap	10 "
Beteendevetenskap	15 "
Människans biologi	15 "
Hälsa, nutrition, överbelastnings- skador, skadeprefylaks, doping	<u>10</u> "
Summa	60 "

Termin 4—6: 45 poäng i minst fyra av de sju nedan angivna ämnena, dessutom 5 poäng per termin i praktisk idrott, integrerat med en eller flera av de teoretiska disciplinerna.

Ämne	Omfattning
1. Idrottspsykologi	5, 10 eller 20 poäng
2. Idrottspedagogik	5 eller 10 poäng
3. Biomekanik	5, 10 eller 20 poäng
4. Idrottsfysiologi inkl mätmetodik	5, 10 eller 20 poäng
5. Nutrition	5 eller 10 poäng
6. Epidemiologi	5 eller 10 poäng
7. "Klinisk medicin", arbetsmedicin, handikappidrott, rehabilitering	5, 10 eller 20 poäng

Exempel på olika kombinationer beroende på intresseinriktning:

Ämne	1	2	3	4	5	6	7
"Idrottspsykologi"	20	10	ev 5	5	5	—	ev 5
"Instruktör/tränare"							
alternativa inriktningar							
1. konditionsgren	5	5	5	20	5	—	5
2. teknikgren	5	5	20	5	5	—	5
3. lagsport	10	5	5	10	5	—	10
4. handikappidrott	—	5	20	10	5	—	5
5. försvaret	5	5	10	10	5	5	5
"Frisk/hälsovård"	—	10	—	5	10	10	10

Termin 7—8: Möjlighet till studier ytterligare två terminer bör ges, vilka utnyttjas för praktiskt arbete i idrott kombinerat med uppföljnings-/utvecklingsarbete i nära samarbete med specialidrott och teori disciplin.

Mot. 1986/87
Ub42

Principer för antagning till studier

Den normala studiegången är att starta med termin 1, för vilken krävs allmän behörighet och idrottsbakgrund. Dispens bör dock medges till att starta med termin 4 för dem som har allmän behörighet och kunskaper motsvarande termin 1—3 samt idrottsbakgrund. På motsvarande sätt bör det finnas möjlighet att starta med termin 7—8 om den teoretiska och praktiska bakgrunden finns. Detta studieår kan vara inledningen till en doktorandutbildning.

Ansvarsfördelning för studiernas uppläggning och innehåll

Undervisningen under termin 1—3 handhas av lärare vid högskolan i Falun/Borlänge. Där så är möjligt utnyttjas redan nu förekommande kurser. Kursinnehållet bestäms i samråd med ansvarig lärare och personal vid det idrottsvetenskapliga institutet (se nedan).

Undervisning och kursinnehåll under termin 4—6 bestäms och genomförs av lärare vid det idrottsvetenskapliga institutet. Lärarna vid institutet utarbetar också studieplanen för den individuellt anpassade studiegången (projekt-uppläggnings) för termin 7—8.

Studier som leder till doktorsexamen i idrottsvetenskap skall kunna utföras vid det idrottsvetenskapliga institutet i samråd med relevant institution vid Uppsala universitet.

Den praktiska utbildningen i idrott

Avgörande för att utbildningen skall bli framgångsrik är att möjligheter etableras till praktiskt-metodologiskt arbete inom idrotten. Det kan lösas genom att ett samarbete med det omfattande idrottslivet i Falun/Borlänge-regionen etableras. Förutom klubbar på översta elitnivå i lagsporter som fotboll, ishockey och bandy finns yppersta elit i individuella sporter som exempelvis skidor, orientering, simning och cykling. I alla dessa klubbar finns välorganiserad träning för ungdom och senior elit. Avsikten är att eleverna på högskolans instruktör/tränarlinje under termin 3—6 (och 7—8) arbetar tillsammans med ansvariga i aktuell idrottsklubb.

Förutom idrottsaktiviteter i klubbar finns många andra idrottsaktiviteter som erbjuder miljöer för utbildning, exempel härpå är den välorganiserade träningen för elitskidåkare och elitorienterare som går s. k. anpassad studiegång vid högskolan i Falun/Borlänge. Dessutom finns idrottsgymnasier och idrottsplutoner i regionen.

En annan mycket viktig miljö för den praktiska delen av utbildningen är specialförbundens samlingar av eliten. Sådana förekommer redan nu inom regionen — även på nordisk basis som backhoppningen. Att utveckla detta med att allt fler specialförbund genomför samlingar av sina aktiva — ungdomar som seniorer — på klubb-, distrikt- och nationell nivå på Lugnet i Falun kommer att förbättra möjligheterna till en god integrering av praktik

och teori. Högskolans elever får kontakt med och erfarenhet av hur specialidrotterna och deras elitinstruktörer arbetar. Värde av att förlägga samlingar till Falun blir därmed ömsesidiga. De aktiva idrottsutövarna och deras tränare får hjälp med tester och uppföljning, medan utbildningen får direkt kontakt med den praktiska idrotten och en inblick i idrottens aktuella problem.

På liknande sätt ordnas platser för auskultation, för dem som ämnar arbeta inom:

- a) hälso—friskvårdssektorn vilka bereds plats på företaget
- b) försvaret vilka bereds plats vid regementet
- c) sjukvård/rehabilitering vilka bereds plats på lasarett eller motsvarande.

Av särskild vikt är att kunskaper om handikappidrott förmedlas till samtliga studerande på instruktör/tränarlinjen, alltså inte bara till dem som valt handikappidrott som specialitet.

Ytterligare ett sätt att få utbildningen "up to date" är att i samråd med specialförbund och klubbar anlita gästföreläsare och instruktörer — så att sådan "kompetens" utnyttjas optimalt.

III. INSTITUT FÖR IDROTTSVETENSKAP

Det idrottsvetenskapliga institutet skall vara en självständig enhet, knuten till högskolan i Falun/Borlänge och associerad med Falu lasarett.

Ämne	Personal	
	lärare/forskare	övrig
Psykologi—pedagogik	2—4	1
Biomekanik, materielutveckling (mekanik, data, funktionell anatomi)	3—4	1—2
Fysiologi—biokemi	3—4	3—4
Nutrition	1—2	1
Klinisk medicin (klinisk fysiologi—kardiologi— endokrinologi, arbetsmedicin—reha- bilitering—ortoped-kirurgi)	3—4	2
Studierektorsfunktion	1	1
Dokumentation—Information	1	1
Ledning/administration	1—2	1—2
Summa personal	15—22	11—14

Arbetsuppgifterna vid institutet är att

- a) ge undervisning för studerande på instruktör/tränarlinjen terminerna 4—6 samt fördjupningsutbildningen terminerna 7—8 samt doktorandutbildning
- b) genomföra tester och uppföljning av idrottsutövare inkl. medicinsk serviceversamhet
- c) ha utvecklings—forskningsarbete inom idrotten. (Inom detta fält är det önskvärdt att materielsidan inom idrotten beaktas.)

Det ovan skisserade idrottsvetenskapliga institutet kommer att inrymma omfattande kompetens som har direkt relevans för andra avnämare än idrot-

ten. En sådan är försvaret, som visserligen har en egen avdelning inom FOA med ansvar för liknande uppgifter, men där den nu planerade idrottsvetenskapliga enheten kan bli ett komplement. Ett gränsområde där både utbildningen och forskningen vid enheten kan vara av betydelse är i landstingens och företagens arbete med frisk- och hälsovårdsfrågor. Mot den bakgrunden bör uppläggningsplaneringen av verksamheten planeras i nära samarbete inte bara med idrottens organisationer utan även med landstingen, försvaret och företagen. Vidareutbildning inom vissa ämnen av sjukgymnaster, sjuksköterskor och läkare kan också bli aktuell.

De fysiska ramarna för verksamheten bör vara dimensionerade så att enheten kan fungera samlad på ett ställe med det undantaget att delar av den medicinska servicen finns vid Falu lasarett. En naturlig lokalisering av enheten är Lugnet i Falun.

(Som exempel kan nämnas att i Calgary byggs nu inför vinter-OS 1988 laboratorielokaler på flera tusen kvm vilka kommer att övertas av "Department of Physical Education" vid Calgary University efter OS.)

Lokaler. För undervisningen under den första fasen torde lokalfrågan kunna lösas via högskolan i Falun/Borlänge och Kopparbergs läns landsting. I etableringsfasen behöver den idrottsvetenskapliga enheten 200—300 kvm i lokalytor vid Lugnet, förutom tillgång till lokaler på Falu lasarett för medicinsk service. När enheten är färdigutbyggd omkring 1991—1992 behövs ca 600—900 kvm för huvudenheten av det idrottsvetenskapliga institutet vid Lugnet. På Falu lasarett skulle då finnas en idrottsmedicinsk enhet för medicinsk service och viss forskning.

Ansvarsfördelningen vad gäller lokaler skulle förslagsvis lösas så att högskolan svarade för undervisningslokaler, Kopparbergs läns landsting för "lasarettsenheten" och Falu kommun för det idrottsvetenskapliga institutet på Lugnet.

Utrustning av lokalerna ställer speciella krav bl. a. för att en del av apparaturen—utrustningen kan vara aktuell att bygga in som fast installation. Detta gäller exempelvis löpmatta, kraftplattformer och klimatrum. En del av apparaturen kan också bli aktuell att placera direkt i idrottsanläggningarna. Därutöver kan laboratoriet ställa speciella krav på ventilation och avlopp. Förutom de ovan antydda fysiska ramarna och den apparatur—utrustning som behövs bör också övervägas att anskaffa en mobil enhet där viss utrustning finns för tester och medicinsk service.

Utrustningen av främst den idrottsvetenskapliga enheten blir omfattande och en gradvis uppbyggnad måste ske. I en första fas behövs apparatur—utrustning för testning och viss datautrustning. Under denna period förutsättes att Falu lasarettens resurser för bl. a. blodanalyser kan utnyttjas.

Fullt utbyggd är utrustningsbehovet mycket stort. Förutom de ekonomiska resurser som UHÄ/UUH och Kopparbergs läns landsting kan bidra med så måste förmodligen bidrag från företag ingå. Viktigt är, att som ovan antytts, att de fasta installationerna byggs in i de för verksamheten planerade lokalerna. De installationer av forskningsapparatur—utrustning som kan vara aktuell att placera i idrottsanläggningar skall också tidigt planeras in. Om handikappidrott skall ges prioritet måste lokalerna anpassas för detta.

Biblioteksresurserna kommer att behövas byggas ut. Befintliga resurser vid högskolan i Falun/Borlänge och Falu lasarett utgör dock en mycket god bas, liksom det databaserade söksystemet som finns vid högskolan. För äldre och mer specialiserad litteratur repeleras på Uppsala universitet.

Forskningsuppgifterna för institutet kan vara mångfaldiga. Här skall nämnas några fält som kommer att ges en hög prioritet:

- a) värdering av prestationsförmåga, vilket också inkluderar utveckling av grenspecifik mätmetodik
- b) barn—ungdomars muskulära och metaboliska utveckling, betydelsen av fysisk aktivitet, träning och tävling
- c) idrott som fritidsaktivitet, vilka väljer att idrotta? vilka slutar att idrotta?
- d) utveckling—inläring av teknik (gång—löpning, simning, skidåkning)
- e) hjärtfunktion vid träning—tävling.

Inom angivna områden skall insatserna om möjligt vara tvärfackliga. Det betyder, att psykolog, fysiolog, instruktör, data/elektronikingenjör och medicinare kan samverka om uppgifterna inom (a). Gruppen att bearbeta problem inom område (b) kan vara sammansatt av barnläkare, fysiolog och biomekaniker. Område (c) är mest för beteendeforskare, men både forskningsfälten under (a) och (b) kan bli aktuellt att integreras i analysen. Teknikutveckling är ett försummat forskningsfält i Sverige. Det är ett område för biomekaniker, ortoped och data/elektronikingenjörer. Intresse finns dels för att studera hur rätt teknikinläring kan vara skadeförebyggande, dels för hur den kan användas inom rehabilitering efter skadeoperationer. Slutligen är forskningsfältet kring hjärtats funktion hos unga och äldre alltid ett centralt tema inom träning och tävling och en forskningsuppgift för kardiologer—fysiologer.

Etableringen av det idrottsvetenskapliga institutet är avgörande för att ge en instruktör/tränarutbildning innehåll och svensk idrott den service och utvecklingsresurs som den idag saknar. Detta kan ej realiseras med mindre än att högskolan avsätter personal som får möjlighet att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete. Inom flera områden som psykologi/pedagogik, data/elektronik har högskolan i Falun/Borlänge i dag personer med god kompetens. Även på Falu lasarett finns personer med kompetens att bedriva forskningsarbete. Därför är det också viktigt att Kopparbergs läns landsting avsätter personella resurser dels för medicinsk serviceverksamhet, dels för utvecklings- och forskningsarbete. En lösning kan vara att del av årsverk avsättes för arbete inom det idrottsvetenskapliga institutet. Detta gäller inte enbart läkargruppen, utan även sjukgymnaster, sjuksköterskor och laboratorieassistenter.

Kostnaderna för utbildningen och verksamheten vid det idrottsvetenskapliga institutet måste baseras på att högskolan i Falun/Borlänge och Kopparbergs läns landsting avsätter resurser dels för personal, dels för viss drift. Därutöver måste forsknings- och utvecklingsbidrag kunna påräknas liksom företagsstöd. Vidare kan en del av test-verksamheten liksom den medicinska servicen avgiftbeläggas.

Tidsplanen avseende utbildningen är att den bör starta hösten 1987 med

enstaka kurser för idrotter med liknande intressen och behov (några av valmöjligheterna under termin 3–6). En sådan utbildning skall ej börja utan att det idrottsvetenskapliga institutet har börjat etableras. En gradvis uppbyggnad av undervisningen sker därefter och det idrottsvetenskapliga institutet utvecklas inklusive den idrottsmedicinska enheten, för att vara helt utbyggt i början av 1990-talet.

Mot. 1986/87
Ub42

Bilaga: Sammanställning av befintliga samt planerade idrottsfaciliteter i Falun/Borlängeområdet, beskrivning av omfattning och nivå på idrottsaktiviteter samt utbildningar (gymnasier, högskola och idrottspluton) anpassade för idrottsmän/kvinnor i regionen.